

Over de perversies van onze cultuur

1. Schuld en schaamte

Het verschil met vroeger inzake genocide, aldus de Nederlandse socioloog Abram de Swaan, zit niet in het feit dat wij geen massamoordenaars meer zouden zijn – het zit in het feit dat onze huidige cultuur zich voor massamoord schaamt: “Modern is niet de massamoord maar de schaamte erover.” (1) De middeleeuwse kruisvaarders gingen er prat op ontelbaren uitgemoord te hebben terwijl de huidige massamoordenaars de Shoah verborgen wensen te houden – uit schaamte. We wensen geen massamoordenaars te zijn maar we zijn het tegen heug en meug en bij uitstek de aanwending van massale uithongering (– dagelijks ca. 30.000 slachtoffers) in functie van de continuering van de slavernij toont dit aan. De perversie schuilt in het feit dat derde wereldburgers in

slavernij gehouden worden door hen naast een pensioen ook nog het recht op kinderen te ontzeggen onder de dreiging dat hun kroost een overbevolking zou veroorzaken terwijl hun ecologische voetafdruk verwaarloosbaar is – of hoe slachtoffers de schuld krijgen van het kwaad waarvan zij de dupe zijn.

Zich schamen is zich afschermen, zich verbergen, zijn gezicht verbergen en zo verbergen zij die de uitbuiting continueren zich onder de valse beschuldigingen aan het adres van hun slachtoffers: kwaad verbergt zich steeds opnieuw onder een scherm van nieuw kwaad, slachtoffers vergen steeds weer nieuwe slachtoffers om hen te bedekken.

Ofschoon dit de intuïtie wel eens kon tegenspreken daar schaamteloosheid in de regel wordt gelaakt, is schaamte op zich helemaal geen deugd want het is niet iets wat iemand zomaar doet, het is een spontane reactie, een verweer of althans een poging daartoe, voor een dreiging uitgaande van een (openbare) veroordeling die iemand (zij het in de regel door zijn of haar eigen schuld) overkomt of ondergaat. Men ondergaat de schaamte op de manier waarop men zijn kwetsbaarheid ondergaat. Wat de dief ertoe aanzet om zijn misdaad te plegen in het holst van de nacht is zijn vrees voor de schaamte want de schaamte is het bevangen worden door een (al dan niet terechte) veroordeling op het ogenblik dat iemands daden (of misdaden) aan het licht komen en meer bepaald is de schaamte het plotse failliet van een voorgewende persoonlijkheid: iedereen ziet dat men niet diegene is voor wie men kennelijk wenst door te gaan.

De crimineel is te laf om voor zijn daad uit te komen, hij kan best anderen bedriegen en kent derhalve geen schuldbesef maar hij tracht wél te vermijden dat anderen *ontdekken* dat hij hen bedriegt en om die reden wil hij zijn misdaad verbergen en is hij allerminst schaamtevrij. Misdadigers zijn niet per definitie schaamtevrij – zij blijken dat enkel waar zij eerder ziek dan slecht zijn – en andersom kan schaamteloosheid makkelijk met (bijvoorbeeld

kinderlijke) onschuld samengaan.

Misdadigers kunnen leven met schuld maar slechts zolang totdat die aan het licht komt, terwijl bij wie eerlijk zijn, het er net andersom lijkt aan toe te gaan omdat zij er kennelijk niet in slagen om met een schuld te leven en zij derhalve spoedig alles wensen op te biechten. Maar op zich is deze vorm van 'eerlijkheid' evenmin per definitie deugdzaam aangezien hij wordt gestuurd door een openbaar oordeel dat immers objectief immoreel kan zijn zoals bijvoorbeeld onder het juk van misdadige regimes: voor misdaden begaan onder de nazi's plegen burgers zich achteraf vaak te hebben 'verontschuldigd' met het 'argument' van *Befehl ist Befehl*.

Schaamte ontstaat bij het aan het licht komen van schuld en zo onthult zij in dat geval ook de lafheid van wie hun schuld verborgen wensen te houden. Dat de misdadiger geen schuldbesef kent maar wel schaamte, betekent dat hij niet met de ander begaan is maar slechts met zichzelf: hij schermt zichzelf af voor de mogelijke wraak van wie hij kwaad aandeed.

De realiteit van de schaamte verraadt zich in compartimentering of dus in het afschermen van zijn handelingen voor het daglicht, voor de openbaarheid en voor het licht van het bewustzijn of de taal – in dat laatste geval middels het zwijgen, het taboe, de omerta maar ook middels de cultuur van het verzwijgen en het verbloemen, de ontkenning, het negationisme en de leugen. Omdat pas *het woord* de mensen en de dingen door ze een naam te geven, door ze bij hun naam te noemen of door ze aan te spreken, aan het licht (van het bewustzijn) brengt of tot leven brengt en ordent, zal hun verzwijging hen achterlaten in een prehistorische of pre-culturele duisternis of chaos. Zo ligt de bedoeling van het spreekverbod in het verhinderen dat waarheid aan het licht komt omdat de taal het licht (van het bewustzijn) is. Door niet over de dingen te spreken, lijkt het wel alsof men aldus kan bewerkstelligen dat zij ook niet bestaan – zij worden, zoals men dat zo tekenend zegt,

doodgezwegen of daar heeft het dan toch alle schijn van.

Zo komt pas ruim een halve eeuw na de moord op Patrice Lumumba met stukjes en brokjes aan het licht dat de misdaad bevolen zou zijn door de Belgische regering (onder de verantwoordelijkheid van Paul-Henri Spaak) en met de medewerking van de Amerikaanse regering (in de persoon van Dwight Eisenhower) en de CIA en het motief voor de liquidatie zou gelegen zijn in het feit dat deze Congolese onafhankelijkheidsstrijder de zogenaamde goede relaties tussen de Congo en zijn kolonisator, de Belgische staat, onder geen beding in de weg mocht staan – waaruit men dan wel moet verstaan dat men deze held opofferde aan de continuering van de plundering van het Congolese volk en van de op dit volk gepleegde genocide waarbij onder Leopold II zowat twaalf van de twintig miljoen Congolezen door hun kolonistoren werden omgebracht. De moord op Lumumba – de feitelijke leider van het mishandelde volk – gebeurde in een speciaal daartoe opgetrokken compartiment – een fysiek compartiment maar tevens en vooral een onzichtbaar compartiment van listen en intriges, dat pas nadat de tand des tijds er ruim een halve eeuw had aan geknaagd, lacunes ging vertonen.

Schaamte ontstaat pas waar schuld aan het licht gebracht wordt en dat licht betreft de openbaarheid of dus de plek waar zich de gemeenschappelijke dialoog situeert en derhalve het bewustzijn. Schaamte ontstaat bij schuldenaren pas door het aan het licht (van het bewustzijn) gebracht worden van hun schuld terwijl schuldbesef te maken heeft met het al dan niet aanwezig zijn en ter harte genomen worden van dat licht in de ziel van de betrokkenen.

De schuldigen vermijden het licht (van het bewustzijn), zij vermijden daarom de dialoog als plek waar zich de waarheid kan openbaren en zij wimpelen alle woorden af, zij doen er alles aan om hen die spreken – en in de eerste plaats zijn dat hun slachtoffers – monddood te maken of hun nog anderszins het

spreken te beletten en het zwijgen op te leggen. Op die manier leiden de leugen en het bedrog uiteindelijk tot de moord – soms in de vorm van een zelfmoord – waarvan zij de kiemen bevatten en waaraan zij om die reden gelijk zijn. Onmiddellijk nadat Oscar Romero het zwijgen over de schendingen van de mensenrechten in El Salvador verbroken had, kreeg hij een eredoctoraat aan de K.U. Leuven maar enkele weken later ook een kogel van de doodseskaders van extreem-rechts.

Zij aan wie onrecht wordt aangedaan, zoeken dit mede te delen aan anderen, maar dat is geen gemakkelijke klus en dikwijls een gevaarlijke. Zij vinden geen gelegenheid tot spreken ofwel vinden zij geen gehoor. Enerzijds streven daders ernaar om hun slachtoffers fysiek het zwijgen op te leggen door hen te gaan overstemmen van zodra zij het wagen om iets over het hen aangedane onrecht te zeggen: zij roepen, zij intimideren met lawaai of met fysiek geweld hun slachtoffers, paaien de toehoorders en demoniseren hun slachtoffers bij de mogelijke toehoorders van de klachten. Zij maken hun slachtoffers monddood en gaan daarbij over tot ernstige vormen van laster, vaak worden zij geheel onterecht geloofwaardig geacht en krijgt het slachtoffer niet eens de gelegenheid zich tegen de aantijgingen te verdedigen, vooreerst al omdat dit slachtoffer daarvan niet op de hoogte is – en in het bijzonder is dit het geval waar het slachtoffer letterlijk voor de gek wordt gehouden omdat omwille van stigma en reputatie niemand aan een ander zal gaan vertellen dat men hem of haar voor gek houdt.

Volgens recent onderzoek inzake huiselijk geweld komt het vaak voor dat een zwakkere persoon door een dader fysiek maar nog vaker psychisch ernstig toegetakeld wordt bij een gelegenheid zonder getuigen; waagt het slachtoffer het om daarover te spreken met een derde, dan blijkt de dader er vaak reeds voor gezorgd te hebben dat zijn slachtoffer als ongeloofwaardig gebrandmerkt werd terwijl hij de eigen geloofwaardigheid buiten kijf tracht te zetten, en dit blijkt jammer genoeg uitnemend te lukken waar de

dader zich verbergt achter een geveinsde bezorgdheid over een slachtoffer over wie hij laat uitschijnen dat het (geestes)ziek zou zijn. Bovendien is er de (terechte) angst van het slachtoffer voor wraak vanwege de dader die zijn slachtoffer vaker probeert te chanteren, waarbij dan dikwijls ook nog eens derden betrokken worden. Jammer genoeg levert onze huidige cultuur talloze voorbeelden van dergelijk ten hemel schreiend onrecht, zoals in het geval waar ganse bevolkingsgroepen, en bij uitstek de ouderen, levenslang krijgen (in zorginstellingen) telkenmale waar zij onterecht dement werden verklaard en beroofd van hun bezit maar ook van hun vrijheid, hun geloofwaardigheid, hun zelfstandigheid en hun integriteit.

Het schuldbesef vindt zijn oorsprong in de interiorisering of het zich eigen maken en het zich behartigen van de waarheid die soms in de openbaarheid aan het licht komt maar soms ook niet. In de huidige westerse cultuur – een 'cultuur van de dubbele boekhouding' en een 'cultuur van de dubbele moraal' – wordt de schaamteloosheid gelaakt terwijl het optreden van schaamte vaak alleen maar een gewezen tekort aan schuldbesef verraadt, wat betekent dat in deze cultuur het schuldbesef en het geweten voor een stuk afwezig zijn. Waar de schaamte alsnog optreedt, brengt zij aan het licht dat de dialoog, de aanspreking of het licht van de intersubjectiviteit niet geïnterioriseerd werden en dat de ziel verstoken is gebleven van datgene wat gecultiveerde mensen van wilden onderscheidt. Omdat zij van een tekort aan schuldbesef getuigt, zal een cultuur van louter schaamte paradoxaal genoeg een afwezigheid van humane cultuur verraden want waar mensen zich voor hun daden schamen – per definitie nadat die daden aan het licht kwamen – moeten zij in feite erkennen dat zij hun daden verborgen hielden voor de ogen van anderen en uiteraard deden zij dat omdat zij er anderen bewust mee bedrogen. Dat zij hun misdaden trachten te perfectioneren, verraadt slechts hun streven om ze te kunnen plegen zonder angst voor mogelijke gevolgen. Compartimentering heeft te maken met achterbaksheid en deze

vergt evenals de aan haar verwante leugenachtigheid en het bedrog, inspanningen om zich overeind te houden in weerwil van het licht van de waarheid.

Het maken van compartimenten – schermen, schaamte – staat in functie van het verhinderen dat waarheid aan het licht komt, het is het afschermen van handelingen van de openbaarheid omdat men zich ervoor zou schamen en op die manier zijn compartimenten tevens voorafspiegelingen van de schaamte. Compartimenten zijn schuttingen binnen de werkelijkheid die er moeten voor zorgen dat er geen licht kan schijnen op de dingen die in deze compartimenten ondergebracht worden; zij zorgen ervoor dat handelingen verdoken blijven en het is dan ook hun finaliteit om voor bepaalde – meer bepaald bedrieglijke – handelingen een werkelijkheid apart te scheppen waar deze in de openbaarheid onmogelijke handelingen alsnog kunnen overleven.

Compartimentering is derhalve een activiteit welke rechtstreeks voortspruit uit de wens om aan zichzelf meer vrijheid toe te kennen dan werkelijk mogelijk is, het is daarom een miskennis van de objectieve werkelijkheid, het is een volharding in de boosheid van de leugen, het is de ongeoorloofde reductie van wat ernst hoort te zijn tot een louter spel, het is een verwisseling van de wil met de wens.

Zoals gezegd is van compartimentering bijvoorbeeld sprake waar een dader iemand onder vier ogen en dus zonder de aanwezigheid van getuigen bedreigt: de bedreiger scheidt op deze manier een compartiment waarin hij zijn slachtoffer als het ware opsluit en gevangen houdt omdat dit slachtoffer, precies door de afwezigheid van getuigen van het kwaad dat hem of haar wordt aangedaan, het bestaan van de misdaad niet hard kan maken voor de buitenwereld en derhalve blijft ook de dader onzichtbaar. Voor de buitenwereld immers blijft de dader doorgaan voor de onschuldige die hij echter helemaal niet is – alleen het slachtoffer ziet wie hij werkelijk is maar dit slachtoffer staat met die kennis volkomen alleen. De eenzaamheid waarin het slachtoffer verkeert, is de sinds oudsher

beschreven ondraaglijke eenzaamheid van wie een kennis bezitten waaraan niemand anders participeert. Het niet aan het licht kunnen brengen van die kennis of het verdoken moeten houden van de waarheid waaraan het slachtoffer gekluisterd is wegens het navenante gevaar, brengt een specifiek, intens psychisch leed mee, vergelijkbaar met het diepe en eenzame leed van het verlies van een geliefde die bijvoorbeeld niemand anders' kind is:

*Du bist ein Schatten am Tage
Und in der Nacht ein Licht;
Du lebst in meiner Klage
Und stirbst im Herzen nicht. (2)*

Wordt dit leed door onrecht veroorzaakt, dan concentreert zich het gepleegde onrecht in dit leed waarin het resulteert, het leed is de feitelijke vrucht van het gepleegde onrecht en van die finaliteit kan de onrechtpleger zich niet ontdoen, zijn eventueel 'excuus' dat het niet dit was wat hij beoogde, kan onmogelijk hout snijden omdat zijn daad zelf dit 'excuus' apert tegenspreekt met dezelfde overtuigingskracht waarmee de waarheid aan het licht komt in een salomonsoordeel. Bij de twist tussen twee vrouwen om een kind, waarover Salomon beslist het te zullen halveren, bewijst de daad van haar die het onverwijld afstaat om het te redden haar moederschap. Over de primauteit van de daad over het woord spreekt ook Augustinus waar hij duidelijk maakt dat iets zoveel waard is als men bereid is ervoor te betalen: *De prijs van het graan is uw geld; de prijs van een stuk land is uw zilver; de prijs van een parel is uw grond; maar de prijs van de naastenliefde zijt gijzelf. (3)* In extenso toont zich de perversie van onze cultuur in de spot, waar immers de mooiste *woorden* aangewend en derhalve verkracht worden om de lelijkste *dad*en te verwezenlijken.

Onze seculiere, westerse cultuur kan pas ontkomen aan een spoedige en gewisse fatale ondergang als zij een nieuwe schaamteloosheid invoert met het doel de gespeelde schaamte en de gemakkelijke excuses waarvan zich op hun privacy beroepende

en daarom legaal gemaskerde criminelen zich steeds guller en frequenter gaan bedienen, aan het licht te brengen in hun ware draagwijdte, meer bepaald in hun eigenlijke betekenis van misdaad. Want het probleem voor de misdadiger heeft zich verplaatst van zijn schuld naar zijn schaamte: waar eertijds de slechterik in gewetensnood verkeerde en om een biechtvader smeekte en de kwijschelding van schulden om te kunnen ontkomen aan de eeuwige hellestraf, maakt zijn huidige ongeloof deze immense angst geheel ongedaan en zal hij nu veeleer vrezen voor de straf van een veroordeling hier en nu.

2. Mens zonder geweten

Volgens de katholieke leer is de stem van het geweten, de stem van god zelf die ons toelaat goed en kwaad te onderscheiden. Edoch, in het licht van de vergelijkende cultuurwetenschappen blijkt vanuit deze definitie dat zo'n geweten bezwaarlijk universeel kan zijn aangezien verschillende religies ook verschillende goden met verschillende wetten presenteren en derhalve moet aangenomen worden dat het geweten niet van nature in de mens ingeboren kan zijn maar de resultante is van geïnterioriseerde wetten. Zelfs in het christendom luidt het dat de wet – in dit geval de Thora, de joodse en derhalve de goddelijke wet – aan het geweten voorafgaat: “Zonder de wet zou ik nooit geweten hebben wat zonde is”, zo schrijft de apostel Paulus. (4)

Intussen echter leven althans wij hier in het westen niet langer in een theocratie en zijn onze wetten ook niet meer van goddelijke maar van menselijke makelij. In verlichte en derhalve seculiere staatsvormen zoals onze moderne democratieën, resulteren de wetten uit meerderheidsbeslissingen en lijkt het wel of het geweten voor ons niet langer de stem is van god maar die van een anonieme meerderheid van mensen, meer bepaald burgers, waartoe de mensen op een listige manier herleid werden –

waarover verder meer. Afgezien van het feit dat een 'massa' geen persoon is en dus ook geen bewustzijn en geen kennis kan hebben, beantwoordt de vraag of de massa dan weet wat goed is, zichzelf van zodra men zich bezint over de uitspraak van Spinoza dat alle voortreffelijke dingen even moeilijk als zeldzaam zijn. (5) De waarheid is niet het deel van de massa maar wordt gevonden door uitzonderlijke enkelingen zoals Galileo Galileï, Isaac Newton en Etienne Vermeersch; de ontdekking en de creatie van het schone is slechts aan weinigen gegeven zoals Michelangelo, J.S. Bach en Herman Brusselmans; het goede manifesteert zich alleen in het werk van rechtvaardigen en martelaren zoals pater Damiaan, Oscar Romero en Jef Vermassen. Bijgevolg heeft het er alle schijn van dat een geweten dat aanspraak maakt op universaliteit, noch de ingeboren stem van een of andere god kan zijn, noch het resultaat van geïnterioriseerde wetten. Is het geweten dan het juiste midden tussen die twee, met een navenante voorlopigheidsmoraal – de 'morale provisoir' van de vrijzinnigen – en bestaat er niet zoiets als een onveranderlijk, altijd en overal geldig geweten omdat het goede bestaat uit daden welke steeds antwoorden zijn op per definitie altijd wisselende of nieuwe problemen?

De Thora, het Evangelie, de tien geboden en de geboden van de Heilige Kerk – om maar bij de hier meest gangbare godsdiensten te blijven – zijn geschreven voor jonge en gezonde mensen, niet voor psychopaten die het immers niet helpen kunnen dat zij goed en kwaad niet ofwel heel anders zien; zij hebben het nog slechts over mannen en vrouwen – Adam en Eva – en niet over de 'tussengeslachten' waarvan wij ons pas sinds het gevorderde chromosomenonderzoek bewust zijn of over de transgenders die met de stand van de medische wetenschap toentertijd ondenkbaar waren, trouwens evenals de vele ethische vraagstukken omtrent het 'mogen' van het nieuwe 'kunnen'. En dan werden de dieren nog buiten beschouwing gelaten over welke Toon Hermans schreef dat er geen hemel is voor hondjes: de onfeilbare paus Pius IX

ontzegde een bewustzijn aan dieren – waarvan vandaag wetenschappelijk wordt aangetoond dat ook zij kunnen voelen, denken, samenwerken en misschien wel bidden: is het doden van dieren moord in weerwil van de toegeeflijkheid omtrent vleesconsumptie in de Heilige Schrift en moet de verantwoordelijke mens nu vegetariër worden? En wat dan met de geesten? Jezus leefde nog ten tijde van de vandaag zo gelaakte praktijk van de duiveluitdrijvingen waaraan hij trouwens zelf gretig participeerde maar wanneer men hardleerse katholieken herinnert aan het evangelische verhaal van de Heiland die, nadat hij voor zo'n uitdrijving opgeroepen werd, het legioen duivels in een kudde zwijnen drijft die zich daarop prompt in de afgrond stortten, waarop de veehouders reageren met de woorden: “Dat hij maar elders geesten gaat uitdrijven of straks zijn we onze hele veestapel kwijt!” – dan kunnen zij daar nog steeds niet om lachen.

Maar keren wij terug naar de listige reductie van de mens tot burger – een perversie zoals bij uitstek het probleem van de sans-papiers aan het licht brengt, waarbij het mens-zijn beschouwd wordt als een deelverzameling van het burgerschap in plaats van andersom, met het gevolg dat aldus mensenrechten ontzegd worden aan wie geen ingeschreven burgers zijn en dit overeenkomstig de perversiteit waarbij de mens – in de hoedanigheid van soeverein – zich de Schepper zelf waant en welke zich uitnemend weerspiegelt in de spreuk: *Quod non est in scriptis (/actis), non est in mundo.*

Er wordt dan meer bepaald uitgegaan van de hypothese dat het denken – en derhalve de geest die een mens tot mens maakt – niet meer is dan een verinnerlijking van de dialoog, welke op zijn beurt plaatsvindt tussen de inzittenden van eenzelfde taalgemeenschap en cultuur. Een staat telt vele burgers en zij danken hun burgerschap aan die staat. De staat of het medeburgerschap ligt met andere woorden aan de wieg van de menselijke geest en dus aan de oorsprong van de mens tout court; het burgerschap gaat aan het mens-zijn vooraf; men is pas mens omdat men burger is; het

mens-zijn is een schepping van de staat; de mens is een creatuur van de politici of de machthebbers; iemand is mens en heeft mensenrechten als hij als zodanig erkend wordt door wie de macht bezitten. En ook omgekeerd geldt dat wie door potentaten niet als mens erkend worden, ook niet als mens behandeld zullen worden: zij hebben geen papieren, geen naam, geen rechten en zelfs geen stand, geen plaats in de maatschappij. Aangezien alle territorium hetzij in privaatbezit is, hetzij in bezit van de staat, hebben mensen zonder papieren zelfs geen plaats om op te staan. Zij dweilen de straten af zoals verdoemden, zij zijn eeuwig op de vlucht, zij zwalpen rond op de golven van de wereldzeeën en als zij niet verdrinken, dan spoelen zij ergens aan om daarna te worden teruggestuurd. “Waar zijn uw papieren?” – zo wordt hun gevraagd door de autoriteiten. “U hebt geen papieren? Welnu, dan bestaat u niet: u mag hier niet staan, u moet verdwijnen en wel onmiddellijk!”

Zij die geloven dat de geest niet meer is dan de resultante van een verinnerlijkte dialoog tussen medeburgers, zien de geest als een creatie van de staat, van de politiek of van de mens: het bewustzijn, zo zeggen zij, ontspringt aan de werking van de hersenen en die hersenen werken waar mensen woorden spreken met elkaar of in zichzelf. De geest resulteert uit de taal en is niets meer dan de betekenisvolle woorden, de volzinnen en de paragrafen die gezegd en geschreven worden; de muzikale frasen die gespeeld worden en de figuren die getekend worden. Maar deze opvatting is in hetzelfde bedje ziek als de fysicalistische, zij ontspringt aan exact dezelfde denkfout. Want waar in het fysicalisme, inzake de relatie tussen enerzijds de wereld en de wereldse dingen en anderzijds de natuurlijke werkelijkheid van de schepping, de oneigenlijke opvatting heerst dat de ganse werkelijkheid (slechts) een constructie zou zijn (en deze opvatting is oneigenlijk omdat zij resulteert uit een ongeoorloofde inductie), zo wordt ook inzake de relatie tussen enerzijds de wereld van de taal of die van het denken in het algemeen en anderzijds de

werkelijkheid van de geest onterecht gedacht dat de geest niet meer zou zijn dan een product van het denken. Zoals de ‘naïeve realist’ verkeerdelijk gelooft dat hij de natuur en de gehele schepping mag beschouwen als het ‘maaksel’ van een ‘grote bouwmeester’ – en dit in analogie met het menselijke maakwerk dat onze wereld voorstelt – zo ook neigt hij ertoe om te geloven dat de geest niets anders en niets meer kan zijn dan de resultante van (zijn) taal en van (zijn) denken. Edoch, net zoals de natuur — al het geschapene — duidelijk onderscheiden is van de menselijke constructies, en zoals hij ook van een meer fundamentele oorsprong en orde is dan deze laatste, zo ook is de geest als zodanig van een heel andere oorsprong en orde dan het geheel aan gedachten, theorieën, kunstwerken en eventueel nog andere zaken. Deze laatste worden mede middels het menselijke taalgebruik tot stand gebracht — de geest daarentegen is geen product van het (menselijk) denken. Meer gevat: zoals de natuur noodzakelijk ontisch voorafgaat aan alle wereldse zaken, zo ook is de geest noodzakelijk ontisch primautair op de taal, op het denken en op het gedachteleven — het menselijke gedachteleven dat sommigen al te voorbarig en in feite op geheel oneigenlijke gronden geloven te mogen identificeren met de geest. (6)

De politiek inzake de sans-papiers en het Europese vluchtelingenbeleid zijn enkele van de talloze hallucinante gevolgen van de genoemde misvatting die er tevens voor zorgt dat een volstrekte gewetenloosheid de mensheid naar de eigen afgrond voert. Want ook de ziel en het geweten delen in de klappen welke de geest te verduren krijgt onder het juk van een megalomaan menstype dat zich god waant, zodat met het vergaan van de waarheid ook het goede als zodanig op de helling komt te staan – trouwens samen met het schone dat andermaal als zodanig gecreëerd wordt door niets anders dan een beslissing van de potentaat.

3. Mens zonder wil

Het verhaal doet de ronde van een jood die geplaagd werd door een bende straatkinderen die elke dag belletje trek deden aan zijn deur. Maar zie hier hoe hij zich van dit ongemak bevrijdde.

Telkenmale als de kinderen aan zijn bel kwamen hangen, gaf hij hun vijf cent. Maar wat doet hij nu, zo zou men zich afvragen, want op die manier blijven ze uiteraard komen? Edoch, na enkele dagen gaf hij hun nog vier cent. Vier cent, zo dachten de kinderen: dat is nog steeds de moeite waard! En ze bleven komen.

Vervolgens verlaagde hij zijn tarief naar drie cent, naar twee cent en naar één cent. Maar één cent, dat vonden ze de inspanning al niet meer waard en ze bleven weg!

Het is zo simpel als pompwater maar men moet erbij komen: de jood beroofde zijn plaaggeesten van hun eigen motivatie – leedvermaak – door hen ertoe te verleiden deze te verwisselen voor een beweegreden die hijzelf kon sturen – een beloning. De plaaggeesten verloren de lust om nog te doen wat zij deden, zij vervreemdden van hun eigen daden en zij waren niet langer meester over hun handelingen: voortaan werd hun gedrag gestuurd door een derde; ze waren hun eigen wil kwijt.

Nu blijkt exact hetzelfde te zijn gebeurd met de arbeidende bevolking van de westerse wereld. Van nature geneigd tot het levensnoodzakelijke werk dat in het verlengde ligt van het spontane spel, heeft een klasse van 'bestuurders' – sommigen noemen hen 'machtswellustelingen' – de spontane beweegredenen die mensen van in den beginne tot arbeid aanzetten, middels het loonstelsel geperverteerd en op die manier worden de arbeiders ook gemanipuleerd: zij werken niet langer om de intrinsieke waarde van hun werk maar omwille van een loon en derhalve verliezen zij de natuurlijke band tussen hun werk zelf en de finaliteit ervan; zij vervreemdden van wat hun handen voortbrengen – het laat hen op den duur koud wat ze voor de kost moeten doen

– en zo zijn ze ook niet langer meester over hun eigen lot; een ander heeft van hun handen bezit genomen; de handen van alle arbeiders zijn voortaan ontkoppeld van hun eigen wil of brein en ze zijn verworpen tot de tentakels van een centrale die zij helemaal niet controleren maar door welke zij gecontroleerd en gemanipuleerd worden. Het lichaam van de burger behoort hem niet langer toe omdat het ook niet langer gehoorzaamt aan zijn wil: het lichaam van de burger gehoorzaamt immers aan de wil van een centraal bestuur en het doet dat ook omdat het van dit centraal bestuur geld en dus voedsel en nog andere levensnoodzakelijke dingen moet krijgen. Edoch, tegelijk doet het gevaar op dat wij aan die vreemde wil gehoorzamen met dezelfde blindheid waarmee wij gehoorzamen aan ons hongergevoel: wij eten omdat wij honger hebben en zo ook spreken wij het woord van wie ons voeden en dus spreken wij niet langer ons eigen woord – onze eigenste wil en geest en lust werden buitenspel gezet.

Het is uiteraard niet verkeerd op zich wanneer mensen samenwerken en aldus een maatschappij vormen waarbij zij zich in functie van een optimale samenwerking gaan specialiseren – het bevordert zelfs de samenhang van het geheel en zo ook het welzijn van elk onderdeel als men elkaars werk doet of in wat andere bewoordingen als men elkanders lasten draagt. Voorwaarde is dan wel dat er dan inderdaad sprake is van samenwerking en van medewerking – wat echter niet langer vanzelfsprekend blijkt waar deze authentieke maatschappelijke motor vervangen werd door de oneigenlijke drijfveer van de concurrentie – die immers een wedloop inhoudt waarbij men niet langer elkaars medestander is doch elkaars tegenstander of vijand. De natuurlijke doch negatieve motivatie van het recht van de sterkste – “doden of gedood worden” – mag dan wel dwingend zijn en derhalve sterk en zij mag dan al binnen zekere perken gehouden worden door de wet: zij ondermijnt op termijn de samenwerking en de staat zelf omdat zij van medeburgers vijanden maakt – waarvandaan: homo homini

lupus.

De ontkoppeling van de arbeider van het resultaat van zijn werk brengt een vervreemding mee die hem om te beginnen berooft van zijn werklust maar die vervreemding heeft nog een ander ernstig effect: omdat men voortaan de finaliteit van zijn werk gedwongen overlaat aan anderen – aan een verondersteld bestuur – werkt men niet langer omwille van de intrinsieke waarde van zijn arbeid maar enkel nog omwille van het loon, zodat het de werknemer op den duur eender is wat hij moet doen zolang hij maar betaald wordt.

Er zijn werknemers die betaald worden om te slapen en die daar helemaal geen graten meer in zien en er zijn ook werknemers die tabak verdelen, alcohol en verslavende computerspelletjes; er zijn medici die zich goed bewust zijn van de door Ivan Illich te berde gebrachte problematiek van de iatrogene werking van de geneeskunde maar die maar laten betijen; internetvirussen worden verspreid door de producenten van computerbeveiligingsprogramma's en antivirale software; diepvrieskasten en stofzuigers worden gefabriceerd om al na drie jaar te verslijten, advocaten stoken de ruzies aan waaraan zij dik verdienen, verzekeringsmakelaars werken samen met inbrekers om bangeriken onder druk te zetten, het geschiedenisonderwijs houdt de kinderen dom, de chemiereuzen die antigif en medicijnen fabriceren zijn ook de producenten van sproeimiddelen en andere carcinogenen en straks moeten wij wel gaan geloven dat griepvirussen gefabriceerd worden tezamen met inenting ertegen. Edoch, de volksgezondheid, de algemene ontwikkeling, de eerlijkheid, het recht, de veiligheid, de waarheid en noem maar op, blijken geheel ondergeschikt aan de economie: goed is nog slechts wat geld in het laatje brengt en hetzelfde geldt voor wat waar en wat schoon is. De economie moet draaien, en de snelheid waarmee ze draait werd uitgeroepen tot de eindwaarde van alle maatschappelijke leven. De productie dient gemaximaliseerd te worden en zo ook de consumptie; er bestaan geen grenzen en in een tijd die beweert zich van alle taboes te hebben bevrijd, werd

een nieuw en onoverwinnelijk taboe geboren: het woord 'genoeg'. De menselijke wil werd totaal onderworpen aan de wetten van een nieuwe, alles beheersende en letterlijk moordende economie. Steeds meer mensen willen afremmen, vertragen, rusten, langzaam doen of stoppen maar de autoriteiten wijzen erop dat wie niet meer kunnen volgen, onherroepelijk uit de boot zullen vallen.

“RVA=zelfmoordfabriek”: het staat met roetzwarte letters zo groot als mensenlichamen op een blanke muur in het centrum van de stad – één etmaal lang en dan is het alweer overschilderd want deze informatie dient te worden achtergehouden om met de verfijnde en meedogenloze vernietigingspolitiek door te kunnen gaan. Gaskamers zijn niet langer nodig nu sociologen erachter zijn gekomen dat uitstoting uit de groep en sociale vernedering eenzelfde effect hebben als gifgas terwijl dit nieuwe moordwapen clean is en helemaal geen sporen meer nalaat: zo worden plaatsen vol mensen 'opgekuist'. De compartimenten waarin zich de opruiming van het maatschappelijke ballast voltrekt, zijn geheel onzichtbaar geworden en van een genocide is geen sprake meer, men dient er alleen nog over te waken dat het verband tussen de massale zelfmoorden en de even massale doorverwijzing van mensen zonder maatschappelijke functie – mensen 'ten laste' – naar de Openbare Centra voor Maatschappelijk Welzijn, onontdekt blijft of dan toch onbesproken en alvast onaantoonbaar want niemand zal ooit in staat zijn om een link tussen beide te bewijzen. Hoe stuntelig waren de [moordtechnieken van de nazi's!](#)

4. *Mens zonder lichaam*

Het schuldbesef, het geweten en de wil zijn 'onstoffelijke' zaken, het zijn dingen van de geest en van de ziel: wij hebben er een tekort aan en zo zou het dan lijken alsof wij het geestelijke verliezen en alleen nog fysiek bestaan. Edoch, het is wellicht net

andersom: de westerling van de eenentwintigste eeuw is een mens zonder lichaam en daar ligt de oorzaak van ons gebrek aan geest, ziel, gevoel en gemoed.

Het lijkt wel een heel paradoxale stelling maar dat is het helemaal niet; we moeten slechts indachtig zijn dat ons lichaam niet alleen de drager is van onze ziel maar tevens de onmisbare eerste vorm ervan en om het met een tekenend voorbeeld vooraf te schetsen, zien wij dat niet alleen de beeldspraak van onze taal maar ook onze taal zelf, die tenslotte al het geestelijke draagt, bestaat uit woorden die verwijzen naar – uiteindelijk – fysieke dingen. Verstaan wij die fysieke dingen niet, dan kunnen wij ook onze woorden niet verstaan en dan klinkt onze taal hol, dan heeft de spirit van wat wij vertellen ook letterlijk geen gewicht en niets om het lijf. Wat wij vertellen, heeft geen diepgang, blijft oppervlakkig en wat wij te horen krijgen, verstaan wij niet echt.

Zo kunnen wij wel spreken en schrijven over bijvoorbeeld zweten, maar wie zich nooit in het zweet hebben gewerkt, kunnen ook niet verstaan wie Jantje Verdure van Stijn Streuvels is en evenmin kunnen zij De oogst ten volle smaken. Een lijf dat te zeer verwend werd en gespaard van inspanningen en van pijn, wordt op den duur niet alleen ziek, maar gaat ook in het onvermogen verkeren om nog te kunnen verlangen en de ziel die in dat lijf huist, wordt blasé – ongevoelig of afgestompt.

Het besef van het belang van het fysieke bestaan kwijnt weg waar men gelooft dat men zichzelf fysiek kan sparen, waar men zichzelf overmatig beschermt tegen kou en regen en tegen hard labeur. Een mens die enkele weken bedlegerig in een kliniek moet doorbrengen, verliest niet alleen de kracht in zijn benen: ook zijn benen zelf kwijnen weg omdat hij ze niet meer gebruikt. Op dezelfde manier kwijnt alles aan ons lichaam weg dat wij willen behoeden voor inspanningen en het doet dat ook in de mate dat wij het willen sparen. Samen met die lichaamsdelen kwijnen de lichamelijke functies weg en ook de gevoelens en de begrippen die

daarop geënt zijn en die eraan ontleend zijn.

Nu afstanden op gemotoriseerde wijze overbrugd worden te land, ter zee en in de lucht, moet men niet zozeer spreken over een overwinning op de weidse ruimten: naast de opmerking van Ivan Illich dat wij tegelijk meer afstanden scheppen dan mogelijkheden om ze te overbruggen, bestaat een ander gevolg van deze vermeende overwinning hierin, dat wij zodoende de ruimte als het ware vernietigen omdat de afstanden die wij overbruggen, uiteindelijk ook ruimten zijn welke tot bruggen worden gereduceerd. De sneltrein met vertrek in Brussel en aankomst in Parijs, herschept alle plaatsen die er tussen liggen en waar de trein geen halt houdt in feite tot on-plaatsen die alleen nog dienst doen als verschafters van faciliteiten aan de spoorwegen. De route snijdt de plekken waar de trein passeert in twee en hetzelfde doen de klok rond alle auto's met alle plaatsen waar zij voorbijrazen en die geen vertrekpunten of bestemmingen zijn. Het verkeer verhakkelt de ruimte en vernietigt ze, tegelijk met de mogelijkheid om zich daarin nog voort te bewegen. Wij allen bewonen eilandjes ter grootte van een zakdoek en ingesloten door straten die wij – en vooral onze kinderen – niet kunnen oversteken zonder ons leven te wagen. Wij hebben met onze zogenaamde overwinning op de afstanden en op de ruimte, onszelf in een wirwar van ontelbare wegenwebben ingesloten en gevangen gezet. Waarheen wij ons ook begeven: overal belanden wij in gelijkaardige cellen voorzien van de meest wrede tralies die men zich maar kan indenken. In onze waan om ons te begeven naar de verste uithoeken van het heelal, hebben wij onszelf volkomen immobiel gemaakt voor immer.

De machines bedoeld om onszelf fysieke inspanningen te besparen, resulteren in het atrofieren van onze spieren, onze pezen en ons gebeente en de instrumenten waarmee wij ons willen verlossen van intellectueel werk, verzwakken ons geheugen en beroven ons uiteindelijk van ons verstand. Spiercellen, bindweefselcellen, beendercellen, zenuwcellen: ze gaan allemaal

ter ziele en alleen vetcellen schieten over – een reserve-energie welke evenmin als de reserves op onze bankrekeningen ooit zal aangesproken worden omdat wij voor die tijd al zullen omgekomen zijn.

De minachting voor het lichaam dat nochtans de bron is van al ons leven, is danig groot dat wij er niet alleen naar trachten om zo rijk te worden dat wij nooit meer te hoeven werken, maar dat wij ons bovendien een gelukkig hiernamaals voorstellen als een 'zuiver' geestelijke toestand waarin wij voorgoed van het lichaam bevrijd zullen zijn en – vatte wie kan – bij die gelegenheid wordt hetzelfde lichaam dat ons zoveel leven en levensgenot heeft geschonken, op een onnavolgbaar abrupt ondankbare manier een 'kerker' genoemd. En het is met deze dwaasheid gesteld zoals met alle andere: hoe langer wij leven, hoe meer wij ervan overtuigd zijn dat we ook zullen blijven leven. En hoe onrechtvaardiger wij in dit leven behandeld worden, des te groter wordt onze zekerheid dat er na de dood een vergelding komt. Maar geef mij één enkele goede reden waarom de wet der gewoonte rechten zou verdienen en geef mij één goede reden waarom er in een eventueel voortbestaan na de dood rechtvaardigheid zou heersen als dit niet nu reeds het geval is. Ja, men durft zelfs te geloven dat er in het hiernamaals niet alleen rechtvaardigheid zal zijn met betrekking tot het toekomstige leven maar tevens met betrekking tot het huidige – wat wil zeggen: rechtvaardigheid met terugwerkende kracht of met vergelding. Edoch, mocht men de moed hebben om de feiten onder ogen te zien, dan zou men wel eens kunnen beginnen zeggen dat een eventueel leven na de dood zeer te duchten was en dat het ongeluk van een mens zeker niet zou liggen in zijn eindigheid – gesteld dat het bestaan ook eindig was – maar daarentegen in de onmogelijkheid om het voortbestaan te doen ophouden – gesteld dat het eeuwig was. Menigeen immers verlangt naar een beëindiging van het onrecht en dit onrecht neemt niet zelden dergelijke proporties aan dat men er geheel probleemloos zijn leven veil voor heeft om het te doen ophouden.

Indien wij redelijk waren, dan zouden wij niet langer verlangen naar een leven na de dood: wij zouden daarentegen goed verstaan dat als hier en nu het onrecht de regel is, dit in de toekomst eveneens het geval zal zijn. Als er een rechtvaardige god bestaat, dan is er immers geen enkele reden denkbaar waarom hij vandaag het onrecht wél zou toelaten en morgen ineens niet meer. Het is erg genoeg dat het tot in zijn oude dag moet duren vooraleer een mens bereid is om onder ogen te zien dat al die beloften op vergoeding en vergelding voor de huidige lasten en voor al het doorstane leed, alleen maar tot doel hebben om hem als trekpaard – zeg maar als ezel – aan de slag te houden. Dat het zo ver is kunnen komen, dat hij zijn lichaam een kerker en het verlies van zijn lijf een bevrijding noemt, bewijst slechts hoe gigantisch het bedrog is waarvan de mens te lijden heeft en zo hoeft het ons ook niet te verwonderen dat de moordende job het meest begeerde product is op de hedendaagse markt en dat vrijwel allen het echte stoffelijke leven spontaan inruilen voor een geheel virtueel bestaan op plastic schermpjes welke leiden tot de algehele afstomping van de soort – om nog niet te spreken over een collectieve zelfmoord.

5. *Mens zonder ethiek*

Ten onrechte geloven wij dat er na de dood een vergelding komt voor onrecht dat men tijdens zijn leven moet ondergaan. Er bestaat geen goede reden voor rechtvaardigheid of vergelding na de dood als deze al niet tijdens het leven een feit is. Immoreel als wij zijn, denken wij immers in termen van wraak en zo diep zit deze immoraliteit dat we ze zelfs in ons zogenaamd religieus denken hebben ingeplant: onze god beloont het goede en hij bestraft het kwaad – zo immoreel blijkt onze religie.

De eigenlijke reden waarom wij onrecht moeten ondergaan als wij het goede beogen, ontgaat ons: leven is vrijheid en vrijheid manifesteert zich niet anders dan als een handelen vrij van

conditionering of dus een handelen alle pijnlijke gevolgen ten spijt. Indien het leven vrij zou zijn van alle mogelijke onaangenaamheden, dan ware de manifestatie van iets dat het louter aangename overstijgt, onmogelijk.

Het overstijgen van het louter aangename is ons bekend uit het leven van alledag, waar wij het minder aangename verkiezen omdat wij anticiperen op nog grotere onaangenaamheden en zo vermoeden wij ons met het dagelijkse uurtje sport omdat deze inspanning niet opweegt tegen de hel van de ziekten die het gewisse gevolg zijn van gemakzucht. Meer nog: als wij ons goed bewust zijn van de weldaad van de sportbeoefening, dan ervaren wij de dagelijkse training niet langer als een lastige inspanning maar voortaan ook als een deugddoende inspanning. De dagelijkse training blijft weliswaar een inspanning, maar deze wordt niet langer ervaren als lastig omdat de last niet langer opweegt tegen de lust – zoals overigens talloze andere inspanningen worden ervaren als lustig en niet als lastig: muziek beluisteren en musiceren, componeren, schrijven, werken, mensen helpen en meer algemeen: andermans lasten dragen. En eenmaal men zich dit inzicht heeft eigen gemaakt, smelt het aloude immorele *idée fixe* van de rechtvaardigheid en de vergelding als sneeuw voor de zon. Een ethisch verantwoord leven is een bestaan waarin zich het leven ten volle manifesteert – het is immers 'zonde' waar deze mogelijkheid onbenut gelaten wordt – en dit gebeurt door het zich manifesteren van de vrijheid: het handelen wars van rechtvaardigheid, wraak en vergelding. De bekrompenheid van de zogenaamde wereldreligies in acht genomen, zou men zelfs kunnen zeggen dat een moreel verantwoord bestaan samenvalt met een welbepaald atheïsme. Niet het primitieve atheïsme maar wel datgene dat met de immorele religie een komaf maakt.

6. *Mens zonder medemens*

Op 31 oktober 2011 telden de Verenigde Naties 7 miljard mensen en hoogst waarschijnlijk hebben op aarde nooit meer mensen geleefd dan vandaag. (7) Het is daarom een onthutsende paradox om vast te moeten stellen dat de medemens nooit voordien zo verzoek is geweest. De individualisering bereikt nu zijn hoogste top en wellicht gaat dit fenomeen niet geheel toevallig gepaard met massaproductie. Er is massaproductie van consumptiegoederen maar ook van mensen – die immers zichzelf ongemerkt maar gestaag tot massaproducten herleiden.

Er is niets mis met massaproductie: zij verbetert de kwaliteit van onze consumptiegoederen omdat dan eenmaal fors geïnvesteerd wordt in de constructie van het beste dat dan principieel voor iedereen betaalbaar wordt. Fout gaat het echter wel waar de economie zozeer centraal komt te staan dat mensen en dingen over eenzelfde kam worden gescheurd. Men zegt dan niet langer dat een vliegtuig gebouwd wordt naar het model van een vogel en een robot naar het model van een mens: die gang van zaken wordt gewoon op zijn kop gezet waar een zichzelf aanbiddende en vergoddelijkende mens in zijn grootheidswaan gaat geloven dat hij de natuur overtreft. Een vogel heet dan een gebrekkig vliegtuig en een mens die zich niet met de auto verplaatst, een sukkelaar of een gebrekkige robot. Onze wispelturigheid – lees: onze vrijheid – wordt aan banden gelegd middels psychofarmaca die de onvoorspelbaarheid uit ons gedrag wegfilteren en hetzelfde doet een welbepaalde sociale druk veroorzaakt door wetten, normen en waarden (of de afwezigheid ervan), ideologieën, religieuze overtuigingen, modes en trends. Mensen worden dan gespecialiseerde producten, gevormd uit een natuurlijke grondstof – de grondstof 'mens', maar dan vooraleer die mens volwaardig burger werd – door verregaande scholing, training en opleiding welke een steeds groter deel van onze leeftijd in beslag neemt.

De vorming van een oorchirurg duurt een half mensenleven en onvermijdelijk vergroeit de specialist in kwestie zodanig met zijn functie dat hij een workaholic wordt die alleen nog afziet van zijn

pensioen als zijn gezondheidstoestand hem verbiedt om nog langer door te gaan met werken. Hetzelfde lot delen uiteraard alle specialisten maar specialisering is het streefdoel dat principieel voor elkeen wordt beoogd. Worden wij gepromoveerd tot specialisten of worden wij ertoe gereduceerd? En is het niet bijzonder alarmerend dat een antwoord op deze vraag niet langer vanzelf spreekt?

Hoe dan ook heeft doorgedreven specialisatie de bijzondere bijwerking dat mensen enerzijds bijna gelijk worden aan elkaar omdat elke universitair gevormde oorchirurg ter wereld (functioneel) principieel dezelfde is – hij is (in die hoedanigheid) door elk van zijn collega's vervangbaar. Anderzijds maakt specialisatie dat mensen onderling zozeer gaan verschillen dat hetgeen zij gemeenschappelijk hebben tegelijk uiterst belangrijk wordt voor het mogelijk maken van communicatie maar tevens buiten ieders bereik dreigt te komen omdat het hier, zoals gezegd, de pre-burgerlijke mens betreft. En wij kunnen dagelijks getuigen van het feit hoe groot de geringschatting voor de niet-burger wel is: wij kennen het weinig benijdenswaardige lot van de sans-papiers, wij leggen ons kritiekloos neer bij de rechteloosheid van de pre-burgers die in steeds grotere getale geaborteerd worden en bij de extinctie van de ex-burgers aan wie euthanasie verkocht wordt als de ultieme pijnstillers en wegens het toenemend gewicht van een zogenaamde levenskwaliteit – welke in feite een direct renderende maatschappelijke functionaliteit verkapt. Wij hebben er geen probleem mee dat wij een buitenproportionele levensstandaard danken aan de instandhouding van de slavernij, de honger en de oorlog waarvan wij de vluchtelingen terugdrijven naar de door ons geschapen plek van onheil.

Niemand kan er nog omheen: naarmate er meer mensen zijn, zijn er ook minder medemensen. Elk individu lijkt een exemplaar van een beperkt aantal (burgerlijk gevormde) ondersoorten waarbij de grondstof – de natuurlijke mens maar evenzeer de mens als medemens – verwaarloosd dreigt te worden. Functies gaan een

rondedans aan met elkaar, een ware danse macabre, waarbij “de xylofoon de indruk wekt dat de muziek gespeeld wordt op menselijke schedels.” (8) Want aan de botten van de dansers zit geen grammetje vlees meer, zoals ook aan de functies van de burgers kennelijk geen beetje mens meer vastzit.

7. *De tragedie van een cultuur van de komedie*

Naast het welbekende instinct van het zelfbehoud is er in de dierenwereld ook nog het niet te veronachtzamen instinct van het soortbehoud: het individu kan niet zonder de soort en zal daarom waar nodig de soort verdedigen ten koste van het eigen leven. Het uit de antieke wereld stammende spreekwoord *homo homini lupus – de mens is een wolf voor zijn medemens* – wekt een schijn van strijdigheid van de intermenselijke concurrentie met het beginsel van het soortbehoud maar in wezen gaat het hier om het mechanisme van de wedijver welke de wet van de sterkste laat spelen binnen de eigen soort met als resultaat de eliminatie van zwakkere soortgenoten en de relatieve toename van sterkere, zodat ook hier het 'bestrijden' van soortgenoten de versterking van de eigen soort tot doel blijft hebben.

Edoch, deze zaken betreffen het dierenrijk en de natuur – een wereld waarvan de mensenwereld zich – godzijdank – wil onderscheiden met een cultuur waarin elke menselijke persoon telt – een christelijk beginsel zoals verwoord in de parabel van de goede herder: desnoods laat hij zijn kudde in de steek en begeeft zich in het onherbergzame om één verloren schaap te redden. Deze – in wezen christelijke – cultuur wordt echter blijvend aangevreten door persisterende tendensen van het louter natuurlijke die haar proberen uit te hollen en het zijn die culturele perversies welke binnen de cultuur aan het licht gebracht en bestreden dienen te worden. Eén van de vele culturele perversies is die van het bedrog dat deel is gaan uitmaken van ons cultureel gekleurd gedrag en

waardoor het menselijke doen en laten het uitzicht krijgen van een ware komedie, intussen een half millennium geleden uitnemend beschreven door de Nederlandse humanist Desiderius Erasmus in zijn wereldberoemd werk *Moriae encomium, sive Stultitiae laus* of de *Lof der zotheid*.

Zoals wijd en zijd bekend, begint het bedrog met het misbruik van de vrijheid welke in onze samenlevingen gestalte krijgt als het liberale principe van de vrije markt gekoppeld aan concurrentie en winstbejag ingevolge een onderliggende kapitalistische ideologie waarin reeds de fatale perversie bestaat van de middel-doel-omkering: een verkoper kan nog slechts overleven als hij het principe van het winstbejag aanbidt, welke inhoudt dat men voor het product dat men aan de man brengt, meer moet vragen dan wat het waard is en in de praktijk vraagt men uiteraard zoveel mogelijk. Het behoeft geen tekeningetje dat zulks pas kan middels een zeker 'noodzakelijk bedrog' en dit bedrog doet zelfs helemaal geen moeite meer om zich te verbergen omdat inmiddels iedereen weet dat reclame leugenachtig is en dat het gratis-verhaal van twee kopen en één betalen, een aperte leugen verk(l)apt.

Deze komedie verandert alras in een tragedie waar ingevolge de privatisering van noodzakelijk onafhankelijke overheidsdiensten en instellingen van algemeen belang – waardoor deze op hun beurt afhankelijk worden van de markt en aldus onderhevig aan het winstprincipe – ook deze edele instituten door het bedrog worden aangevreten. En het gaat hier om waarden die tenietgaan van zodra zij niet langer gedragen worden door de waarheid: leugenachtige berichtgeving is immers niet langer berichtgeving doch desinformatie en (politieke) propaganda; onderwijs dat de feiten verdraait of verzwijgt is niet langer vorming maar misvorming en zo delen ook de wetenschappen in de klappen van zodra het wetenschappelijke onderzoek gefinancierd wordt door de industrie – de gezondheidszorg inclusief. Wij krijgen dan te horen dat het wetenschappelijk bewezen is dat uitlaatgassen van benzinemotoren onschadelijk zijn voor onze gezondheid 'omdat'

de auto-industrie dit zogenaamde wetenschappelijke onderzoek heeft bekostigd. De (corrupte) politiek laat begaan want het brengt allemaal geld in het laatje – ten koste van de waarheid, ten koste van de gezondheid, ten koste van de wetenschappen maar ook ten koste van de geloofwaardigheid van de wetenschappen.

Waar de geloofwaardigheid van de wetenschappen in het gedrang komt, kan de totale ondergang van de samenleving niet ver meer af zijn; ingenieurs die promoveren op foute stellingen omdat hun promotoren corrupt zijn, zorgen er uiteraard ook voor dat hun fysieke stellingen instorten en zo lopen de wetenschappers in het aloude spoor van hun voorgangers, de theologen, en zoals het vertrouwen in de kerk wegsmolt zoals sneeuw voor de zon omdat zij niet langer de weg, de waarheid en het leven veilig stelde maar wel de eigen beurs, zo ook vergaat het de wetenschappen die zich verrijken voor de prijs van de waarheid.

(Jan Bauwens, 10.01.2018-12.02.2018)

Noten:

(1) Abram de Swaan, *The Killing Compartments. On genocidal regimes and their perpetrators*, 2014. (Nederlandse vertaling: *Compartimenten van vernietiging. Over genocidale regimes en hun daders*, Prometheus, 2014), pag. 254.

(2) Friedrich Rückert, *Kindertodtenlieder*, fragment.

(3) Zie de geschriften van Augustinus van Hippo.

(4) Brieven van Paulus aan de Romeinen: 7:7.

(5) Spinoza, *Ethica*, 5:42.

(6) Voor een uitwerking in detail, zie: *Trans-atheïsme* (<https://www.boekenbestellen.nl/boek/trans-atheïsme-de-metafysica-van-het-lam/10436> en <http://www.bloggen.be/bethina/>) en *Spiritus* (<https://www.boekenbestellen.nl/boek/spiritus/16920> en <http://www.bloggen.be/spiritus/>).

(7) <https://nl.wikipedia.org/wiki/Wereldbevolking>

(8) [https://nl.wikipedia.org/wiki/Danse_macabre_\(Saint-Sa%C3%ABns\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Danse_macabre_(Saint-Sa%C3%ABns))